

## Research Paper

# The Role and Social Function of Women in the Native Poems (Case Study of Native Poems of Kohgiluyeh Region)

Ahmad Piroozneia<sup>1</sup>, Najmeh Dorri<sup>2\*</sup>, Hasan Zolfagari<sup>3</sup>

1. Graduate of Master of Language and Literature, Tarbiat Modares University, Tehran

2. Associate Professor of Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University

3. Professor of Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran

Received: 2020/05/25

Revised: 2021/03/14

Accepted: 2021/04/18

Use your device to scan and read the article online



DOI:

10.30495/jzv.2021.25007.3246

### Keywords:

Popular culture, indigenous, songs, women's social function

### Abstract

**Introduction:** This research tries to explain the position(s) of the rural woman and her achievements by considering the geography and communities in which she actively lives. The findings also provide us with a better understanding of the social position of women in the rural regions of Kohgiluyeh.

**Methods:** In this study, the collection of poems in the field and through interviews with people in different areas of Kohgiluyeh has been. The resulting poems were divided into seven categories based on the common classification of popular poetry; Of the five hundred verses, the poems that are most consistent with our subject matter are cited as examples in the analysis. In the analysis of poems, the theory of the collective actor Lucien Goldman has been used as a theoretical basis.

**Results:** The characteristics of the tribal family system including monogamy, patriarchy and polygamy are reflected in the poems. Important and significant roles of women can be classified into five main functions: poet-singer, creative-creator of handicrafts, dancer, worker and love-sexual object. The poet, with his mental process, mediates and connects human beings, human activities and the environment of society.

**Citation:** Piroozneia A, Dorri N, Zolfagari H. The Role and Social Function of Women in the Native Poems(Case Study of Native Poems of Kohgiluyeh Region). Quarterly Journal of Women and Society. 2021; 12 (46): 106- 120.

\*Corresponding author: Najmeh Dorri

**Address:** Associate Professor of Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University

**Tell:** 09173324472

**Email:** n.dorri@modares.ac.ir

## Extended Abstract

### Introduction:

A poem represents, among other things, the different types of people in a society. Folkloric poems are and have been primarily associated with human lives; therefore, they are/have been more capable of revealing men's varying social positions. Considering the fundamental contextual and formal contradistinctions between the folkloric poems and the traditional ones -which are mostly known as classical poems, poems composed for royal courts as well as for elite's circles- the former is accordingly closer to real-life of the populace. Albeit it is hardly possible to figure out which one plays a significant role in folkloric poems, men or women, but analyzing the poems furnishes us to single out their functions. This research tries to explain the position(s) of the rural woman and her achievements by considering the geography and communities in which she actively lives. The findings also provide us with a better understanding of the social position of women in the rural regions of Kohgiluyeh.

### Methods:

In this study, the collection of poems in the field and through interviews with people in different areas of Kohgiluyeh has been. The resulting poems were divided into seven categories based on the common classification of popular poetry; Of the five hundred verses, the poems that are most consistent with our subject matter are cited as examples in the analysis. In the analysis of poems, the theory of the collective actor Lucien Goldman has been used as a theoretical basis.

### Findings:

Poems reflect the mental states of people. Women along with men are the real actors of some of these poems. Their functions are different and constructive of life. The two groups of farmers and ranchers are the most active groups in the rural community; That their human relations are in order to meet the needs. People appear in the mirror of work poems to meet their needs empathetically and in unison, their joy and sorrow is a group action and is performed in the public arena of society. Important and significant roles of women can be classified into five main functions: poet-singer, creative-creator of handicrafts, dancer, worker and love-sexual object. The poet, with his mental process, mediates and connects human beings,

human activities and the environment of society.

the public arena of society. Important and significant roles of women can be classified into five main functions: poet-singer, creative-creator of handicrafts, dancer, worker and love-sexual object. The poet, with his mental process, mediates and connects human beings, human activities and the environment of society.

### Discussion:

The collective agent and collective creator is the most important issue in Goldman's intellectual apparatus about the sociology of literature. The formation of social groups and organizations in a small rural community depends on a number of reasons. It is difficult to show the role of women in shaping popular culture from within poetry. The formation of relationships within the community in a rural environment is based on factors that can be achieved in the analysis of indigenous songs. Folk poetry, since it is expressed in its own form and shows the performance of a group, is in a tangible transmission of the ideas of that social group; Who is doing something. The thought of the farmers who are reaping collectively is clearly seen in the form of a poem and the poem that is current in their language; Made by that social group. In other words, the poet is a constructive mediator who expresses possible awareness of the dialectical relationship between social group and work.

### Conclusion:

One of the features of literary realism was the depiction of human relations; Indigenous and human relations express human-human and human-community, then other indigenous is one of the main realities in Iranian literature. With the change of the political structure and the revolution of 1978, part of the role of women in the general culture of their environment changed. Functions such as: dancing, singing in the public sphere of society are almost taken away from her; These changes also reached the field of her body and clothes; The elastic was replaced by a tent-like covering, and the messy hair was pushed back around the face. Although both recent Iranian governments introduced a relatively uniform culture, especially in the cities, especially for women in the community, it was slow in the tribal and rural system and among tribes and nomads. And fortunately, their traditional cover, especially in the mirror of popular poetry, has undergone less change and transformation.

## **Ethical Considerations**

### **Compliance with ethical guidelines**

All subjects full fill the informed consent.

### **Funding**

No funding.

### **Authors' contributions**

Design and conceptualization: ahmad piroozneia, najmeh dorri, hasan zolfagari

Methodology and data analysis: ahmad piroozneia, najmeh dorri, hasan zolfagari

Supervision and final writing:

ahmad piroozneia, najmeh dorri, hasan zolfagari

### **Conflicts of interest**

The authors declared no conflict of interest

## مقاله پژوهشی

نقش و کارکرد اجتماعی زنان در بومی سروده‌ها  
(مطالعه موردی بومی سروده‌های منطقه کهگیلویه)احمد پیروزنیا<sup>۱</sup>، نجمه دری<sup>۲\*</sup>، حسن ذوالفقاری<sup>۳</sup>

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی - ادبیات عامه، دانشگاه تربیت مدرس تهران

۲. استادیار رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

۳. استاد رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

## چکیده

**هدف:** این پژوهش در پی تبیین جایگاه زنان روستایی و دستاوردهای آنان با توجه به محیط و گروه‌هایی است که در آن فعالانه زندگی می‌کنند؛ همچنین نتایج حاصل از آن می‌تواند به درک بیشتر ما از هستی اجتماعی زنان در مناطق روستانشین کهگیلویه کمک کند.

**روش:** در این پژوهش، جمع‌آوری اشعار به صورت میدانی و از طریق مصاحبه با مردم در مناطق مختلف کهگیلویه بوده است. اشعار به‌دست آمده بر اساس دسته‌بندی رایج شعر عامه به هفت دسته تقسیم شدند؛ از میان پانصد بیت، اشعاری که هماهنگی بیشتری با موضوع مورد نظر ما داشته‌اند در تحلیل‌ها به عنوان مثال ذکر شده‌اند. در تحلیل اشعار نظریه فاعل جمعی لوسین گلدمن به عنوان مبنای نظری مورد استفاده قرار گرفته است.

**یافته‌ها:** ویژگی‌های نظام خانواده‌های قبیله‌ای شامل یکتا همسری، پدر سالارانه و چند همسری در اشعار بازتاب دارد. نقش‌های مهم و قابل توجه زنان در پنج کارکرد اصلی قابل طبقه‌بندی است: شاعر - آوازخوان، خلاق - آفرینشگر صنایع دستی، رقاص، کارگر و ابژه‌ی عشقی - جنسی. شاعر با فرایند ذهنی خود، میانجی و پیوند دهنده انسان، فعالیت‌های انسان و محیط اجتماع است.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۰۵

تاریخ داوری: ۱۳۹۹/۱۲/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۹

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید



DOI:

10.30495/jzv.2021.25007.3246

واژه‌های کلیدی:

فرهنگ عامه، بومی سروده‌ها، کارکرد اجتماعی زنان

\* نویسنده مسئول: نجمه دری

نشانی: استادیار رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

تلفن: ۰۹۱۷۳۳۲۴۴۷۲

پست الکترونیکی: n.dorri@modares.ac.ir

## مقدمه

ادبیات عامه<sup>۱</sup> یکی از ارکان مهم فرهنگ در هر کشور است. فرهنگ مردم را می‌توان «مجموعه‌ای از دانستی‌ها و اعمال و رفتارهای دانست که بین عامه مردم بدون در نظر گرفتن فواید علمی و منطقی آن، سینه به سینه و نسل به نسل به صورت تجربه، به ارث رسیده است» (روح‌الامینی، ۱۳۵۷: ۲۶۶). صادق هدایت معتقد است که فرهنگ مردم در بین دو طبقه یعنی «تحصیل کرده» و «عوام» همواره وجود داشته است: «فرهنگ مردم آشنایی با پرورش معنوی اکثریت است در مقابل پرورش مردمان تحصیل کرده در میان یک ملت متمدن» (هدایت، ۱۳۴۴: ۴۰۷). او سه مقوله اصلی «باورها، آداب و رسوم و داستان‌های سرگرم کننده، ترانه‌ها، چیستان‌ها، تصنیف و مثلها» را موضوعات اصلی فرهنگ عامه می‌داند. «فرهنگ عامه<sup>۲</sup> ما در کلیت خود، بی‌آنکه از سوی اندیشه حاکمیتی خاصی رهبری شود، با مشربری آزاده، عناصر و ویژگی‌های خود را از ژرفای محیط اجتماعی و تاریخی خویش به وجود آورده است و چنانکه به درستی گفته‌اند سراسر تسلیم خرافه‌پرستی، ظلم و جور، دین‌تراشی و تعصبات مذهبی نشده و به رخوت و تحمل بیداد و مفاسد اجتماعی و اعتقادات پوچ و بی‌مایه و کناره جستن از صحنه‌های نبرد تن در نداده است.» (پناهی سمنانی، ۱۳۷۶: ۱۳-۱۴) پناهی بر فعال و پویا بودن فرهنگ عامه تأکید دارد. قنوتی فولکلور را به پیروی از ویلیام جان تامز<sup>۳</sup> انگلیسی متشکل از «دو بخش folk یعنی مردم عامه و lore یعنی فرهنگ»، می‌داند (قنوتی، ۱۳۹۴: ۱۰). نجوی شیرازی علاوه بر توجه به ارزش جهانی فرهنگ عامه در میان دولت-ملت‌ها که با تعبیری از آن به‌عنوان «سفیر حسن نیت و پیام‌آور یک ملت نزد سایر ملل جهان» یاد می‌کند، به جنبه ملی فرهنگ عامه نیز بسیار اهمیت می‌دهد و آن را اینگونه تعریف می‌کند «فرهنگ مردم نزد هر ملتی در حکم زندگی‌نامه و شرح احوال و سیرت‌های توده عوام آن ملت و عامل اصلی و شاخص خصلت‌ها و تصویر اصیل آداب و عادات آن قوم و روشنگر سوابق تاریخی و نشان دهنده تحول فکری و تکامل اجتماعی مردم آن کشور است؛ مهمتر آنکه در سرزمین پهناوری چون ایران شهرها و روستاهایش در شرق و غرب و شمال و جنوب کشور پراکنده و دور از هم‌اند و مردم هر منطقه، لهجه خاص و فرهنگ عوامانه مخصوص خود را دارند» (انجوی شیرازی، ۱۳۷۱: ۱۰). ذوالفقاری فرهنگ عامه را شامل «مجموعه باورها، عادات، آداب و رسوم، جشن‌ها، بازیها و سرگرمی‌ها، افسانه‌ها، ترانه‌ها، مثلها و چیستانها که حوزه گسترده و چارچوب ناپذیری دارد» (ذوالفقاری، ۱۳۹۴: ۱۰)؛ و معتقد است که فرهنگ عامه سیال و پویا است و همواره در تحول و بازآفرینی است؛ به اشخاص و گروه‌ها وابسته نیست بلکه حرکتی جمعی است و در طول تاریخ همگان سازنده آن بوده‌اند. جایگاه زن در ایلات و عشایر با جایگاه معمول زن در محیط‌های شهری متفاوت است. در همین راستا مسئله اصلی این پژوهش نیز تبیین نقش و جایگاه زنان در محیط‌های روستایی-ایلی-عشایری از درون نهادها-گروه‌های فعال اجتماعی است که در اشعار بازتاب دارد. این پژوهش بر دو فرضیه‌ی

اصلی بنیاد شده است: ۱- شعر که یکی از کارکردهای زبانی است، می‌تواند بازگو کننده بخشی از زندگی اجتماعی انسان باشد. ۲- بومی سروده‌ها و محیط‌های اجتماعی ارتباط نزدیکی به هم دارند و زنان در این محیط‌ها کارکردهایی دارند که می‌تواند در شعر بازتاب داشته باشند. با توجه به فرضیه، پرسش اصلی پژوهش مطرح می‌شود: کارکردهای اجتماعی زنان در ایلات و عشایر بر اساس تحلیل اشعار عامه، کدام است؟

## روش پژوهش

در این پژوهش، جمع‌آوری اشعار به صورت میدانی و از طریق مصاحبه با مردم در مناطق مختلف کهگیلویه بوده است. اشعار به‌دست آمده را بر اساس دسته‌بندی رایج شعر عامه به هفت دسته تقسیم شدند؛ از میان پانصد بیت، اشعاری که هماهنگی بیشتری با موضوع مورد نظر ما داشته‌اند در تحلیل‌ها به‌عنوان شاهد مثال ذکر شده‌اند. در تحلیل اشعار نظریه فاعل جمعی لوسین گلدمن<sup>۴</sup> به‌عنوان مبنای نظری مورد استفاده قرار گرفته است. از آنجا که بومی سروده‌ها از متن زندگی مردم نشأت می‌گیرد نزدیک‌ترین همسویی را با رفتار و گفتار و اندیشه حاکم بر زندگی روزمره انسان دارد و درلا به لای آنها می‌توان رگه‌هایی از چگونگی زندگی و آداب و رسوم زنان روستایی را پیدا کرد. نقش و جایگاه زنان در دنیای معاصر مورد بحث و توجه زیادی قرار گرفته است. امروزه مطالعات بسیاری با موضوعات مرتبط با زنان و جایگاه فعال و سازنده آنها در مراکز تحقیقاتی انجام می‌شود که به نوعی بر، داشتن حقوق کلی زنان در جامعه تأکید می‌کنند.

## پیشینه پژوهش

با توجه به میان رشته‌ای بودن موضوع پژوهش، پیشینه تحقیقات انجام شده را نیز در حوزه‌های متعدد و متنوع باید جستجو کرد. از جمله مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، ادبیات و شعر عامه و مطالعات زنان. از آنجا که در هریک از این موضوعات مقالات و کتاب‌های بسیار در دسترس است و برخی از آنها در نوشتن مقاله حاضر مورد استناد ما بوده است، در این بخش تنها تعدادی را که ارتباط بیشتری با موضوع دارد و به گونه‌ای پیشینه تحقیق حاضر به شمار می‌آید معرفی می‌شوند. از جمله در حوزه مردم‌شناسی مقاله‌ای از نعمت‌الله فاضلی (۱۳۷۶) با عنوان «مروری بر سیر مردم‌شناسی در ایران» در این مقاله، به تحلیل مردم‌شناسی غیر دانشگاهی در ایران پرداخته شده است که شامل مطالبی است در موضوعات تاریخی، جغرافیایی، دینی و اخلاقی. همچنین تحقیقات فولکلوریک و نقش صادق هدایت در زمینه شناسایی فرهنگ عامه، در آن مورد بررسی قرار گرفته است. در حوزه جامعه‌شناسی رمان نیز مقالاتی از: حسینعلی قبادی (۱۳۸۳) با عنوان «تحلیل درون‌مایه سووشون از منظر مکتب‌های ادبی و گفتمان‌های اجتماعی» در دست است که نویسنده در آن به نوآوری‌ها و وجوه ممیزه

<sup>۳</sup> William john thomas

<sup>۴</sup> Lucien goldman

<sup>۱</sup> folklore

<sup>۲</sup> Popular culture

جامعه‌شناسی شعر عامه بر مبنای نظریه فاعل جمعی لوسین گلدمن در بومی‌سروده‌ها می‌پردازد و جایگاه زنان را در محیط روستایی کهگیلویه نشان می‌دهد، در نوع خود اولین پژوهش علمی و تحقیقاتی اصیل در این زمینه است.

## مفاهیم و دیدگاه‌های نظری

### بومی‌سروده‌ها

بخش مهمی از فولکلور و ادبیات شفاهی، شعر منظوم است. شعر منظوم را شاعران محلی به گویش بومی می‌سرایند. قالب بیشتر این اشعار «دوبیتی و مثنوی» (ذوالفقاری، ۱۳۹۴: ۲۸۶) است. همراهی ترانه‌های محلی با ساز و آواز همواره، مورد توجه بوده است. «ترانه‌های عامیانه، یعنی اشعاری که در میان توده مردم رواج دارد و اغلب همراه با ساز و آواز خوانده می‌شود» (آرین‌پور، ۱۳۸۲: ۴۶۵). یارشاطر «دوبیتی و رباعی» را متداول‌ترین نوع شعر عامیانه می‌داند. (یارشاطر و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۰۲). این اشعار گوینده یا سراینده مشخصی ندارند اما در طول تاریخ، همواره در بین مردم رواج داشته‌اند. «تاریخچه دقیق بومی‌سروده‌ها مشخص نیست؛ زیرا بسیاری از واژگان و الفاظ به کار رفته در ترانه‌های محلی در زبان‌های ایران باستان و اوستایی یا پیش از آن ریشه دارد» (ذوالفقاری، ۱۳۹۴: ۲۸۶). پیشینه شعر شفاهی ایران به سده‌های اول و دوم هجری می‌رسد؛ مهمترین این اشعار عبارتند از «ترانه یزید بن مفرغ، شعر مردم خراسان در هجو اسد بن عبدالله، شعر منتسب به کیخسرو، شعر همای چهر آزاد، شعر ابوالینعی عباس طرخان درباره سمرقند، شعر اردشیر بابکان و شعری که مردم بخارا درباره عشق‌بازی‌های سعیدبن عثمان سردار عرب و خوتک‌خاتون ملکه بخارا ساخته بودند» (قنوتی، ۱۳۹۴: ۲۷۲). استفاده از ترانه‌های بومی و عامه در بین شاعرانی چون دهخدا و اشرف‌الدین گیلانی همزمان با شروع انقلاب مشروطه رواج یافت. هدف آنان از این کار ترویج مضامین سیاسی و افزایش آگاهی اجتماعی برای تهییج مردم بر علیه استبداد حاکم بود. مانند: «لالایی مادرانه از ابوالقاسم لاهوتی، ترانه سربازی از گوینده ناشناس و لالایی گهواره از سید اشرف‌الدین حسینی» (آرین‌پور، ۱۳۷۴: ۹۲).

### ارتباط ادبیات و مباحث جامعه‌شناسی

در این پژوهش تکیه‌گاه اصلی در تحلیل جامعه‌شناختی شعر عامه بر مبنای نظری آثار گلدمن و با وام‌گیری از نظریه «فاعل جمعی» است. تمیم‌داری مطالعات فرهنگ عامه را در زمره مطالعات میان‌رشته‌ای می‌داند؛ این رشته‌ها شامل ادبیات و نقد ادبی، تاریخ، روان‌درمانی و جامعه‌شناسی هستند. او نظریه‌های فرهنگ عامه را در علوم اجتماعی به شش دسته (فرانکفورتی، مارکسیستی، ساختارگرایی و نشانه‌شناسی، فمینیستی، پوپولیستی و پست‌مدرنی) تقسیم کرده است و سپس پرسش‌های زیر را مطرح می‌کند: چه کسی فرهنگ عامه را تعیین می‌کند؟ فرهنگ عامه از کجا می‌آید؟ آیا از میان خود مردم و به مثابه بیان مستقل علایق و تجربه‌هایشان ظهور می‌کند یا از بالاتر، از سوی کسانی که در موضع قدرت نشستند، همچون نوعی مهار اجتماعی بر

آثار دانشور پرداخته است. او معتقد است که دانشور با تکیه بر میراث ایرانی و اسلامی از گفتمان‌های وارداتی مانند مارکسیسم یا ادبیات پوچ‌گرایی ناشی از مدرنیسم، دوری کرده و به چالش‌های اجتماعی و سیاسی ایران پرداخته است. جمشید یداللهی، صمد صباغ‌زاده (۱۳۹۳) نیز مقاله‌ای دارند با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی رمان زنان بدون مردان شهرنوش پارس‌پور» نویسندگان مقاله با بررسی شخصیت زن و نمادهای موجود در رمان بر اساس نظریه گلدمن به این نتیجه رسیدند که ساختار رمان و ساختار جامعه دارای رابطه متقابل هستند. در حوزه جامعه‌شناسی فرهنگ عامه، مریم خانی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «جامعه‌شناسی فرهنگ عامه در اشعار قیصر امین‌پور» بخش زیادی از این مقاله، توضیح و تعریف فرهنگ و ادبیات عامه است و بخشی دیگر بازتاب عناصر معنوی فرهنگ عامه مانند: آداب و رسوم، سوگواری‌ها، خرافات، فال و طالع بینی، تعبیر خواب و موجودات افسانه‌ای و سرگرمی در اشعار امین‌پور را بررسی کرده است. در حوزه سیمای زن در ابیات ایران، رحمت وهاب زاده (۱۳۹۷) مقاله‌ای دارد با عنوان «جایگاه زن در ادبیات فارسی ایران» که حاوی داده‌هایی از ادبیات کلاسیک ایران تا دوران مدرن در شعر و نثر هست. نویسنده، جایگاه زن در ادبیات ایران را به دوره قبل و بعد از مدرنیسم تقسیم‌بندی نموده و سپس نتیجه می‌گیرد که زن در ادبیات پیشا مدرن ایران به صورت مطلق ستوده نشده است و در دوره مدرن چهره زن از شکل کلاسیک خود بیرون آمده، که می‌توان آن را در اشعار شاملو و شاعران دوره مشروطه مشاهده کرد. در مورد هویت اجتماعی زنان نیز علیرضا شهوندی و تقوی‌نسب (۱۳۹۶) مقاله‌ای دارند با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با هویت اجتماعی زنان» که مطالعه موردی خود را بر تعدادی از زنان بخش مرکزی شهرستان پاسارگاد انجام داده و نقش عواملی چون سن، تحصیلات، اشتغال، داشتن مهارت و شرکت در گروه‌های ورزشی و مذهبی و ... را بر هویت اجتماعی زنان بررسی کرده است. مهدی چرمچیان لنگرودی و علی‌بیگی (۱۳۹۲) نیز در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر توان‌مندسازی روان‌شناختی زنان روستایی» میزان فعالیت مفید و نقش زنان روستایی را از منظر روانشناسی بررسی کرده‌اند. تنها پژوهشی که در این منطقه جغرافیایی و مرتبط با موضوع مورد نظر ما در دسترس است در منطقه کهگیلویه و بویر احمد توسط جلیل نظری و مهین تاج صادق‌نیا (۱۳۹۴) مقاله‌ای است با عنوان «سیمای زن بویراحمدی در آینه ادبیات محلی»؛ این پژوهش مبنای نظری در تحلیل اشعار ندارد و برخی موارد دیگر از جمله: نامعلوم بودن منبع اشعار، مشخص نکردن جایگاه و نقش زنان در اشعار، همچنین محدود بودن منابع مورد استفاده و عدم وجود طبقه‌بندی دقیق، ایرادهای اصلی وارد بر این مقاله است. محمد باقر کمال‌الدینی و آناهیتا معاونی (۱۳۹۴) نیز در مقاله «اشعار کار در کهگیلویه» تعدادی از اینگونه اشعار را جمع‌آوری و تحلیل کرده‌اند. در نهایت سید برزو جمالیان‌زاده و محمود رضایی دشت ارزنه (۱۳۹۶) در مقاله «درنمایه ترانه‌های برزگری در استان کهگیلویه و بویراحمد» به مسئله بومی‌سروده‌هایی با درنمایه برزگری و کشاورزی در این منطقه پرداخته‌اند. با بررسی‌های انجام شده، در حوزه جامعه‌شناسی بومی‌سروده‌ها یا شعر عامه تا کنون پژوهشی انجام نشده است. این پژوهش از آنجا که به بررسی

زمام حل و عقد خود نهادی در کف جمعی / که از روی خرد باشد  
بر ایشان صد شرف سگ را  
نهان در گوش هوشم گفت فارغ باش از این معنی / که سببت بر کند  
ایام هر ده روز یک یک را

(دیوان انوری، ج ۲: ۵۱۷).

محمود دولت آبادی با سبک خاص خود و توجه ویژه به مناطق بومی خراسان، جلوه‌ای خاص از محیط روستایی شرق ایران به دست می‌دهد: «مرا با فقر دیداری کهنه بوده است. کهنه به همان کهنگی دیوار مادرم، به همان کهنگی خطوط چهره و چین‌های ژرف پشت ابروان پدرم. به ژرفای آن نگاه پیر و روشن. با این همه دیدار سیمای مادر و پدر. اما تو نمی‌توانی چشم از روی مادرت و فقر برداری» (دولت‌آبادی، ۱۳۸۳: ۱۶-۱۷). آنچنان که در نظم و نثر فارسی مثال‌های قابل توجهی از تاثیر جامعه و فضای آن بر ادبیات وجود دارد.

### بحث و بررسی

فاعل جمعی و آفرینش‌گر جمعی، مهمترین موضوع در دستگاه فکری گلدمن درباره جامعه‌شناسی ادبیات است. شکل‌گیری گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی در یک جامعه کوچک روستایی تابع دلایلی است. نشان دادن نقش زنان در شکل‌گیری فرهنگ عامه از درون شعر، کاری دشوار است. شکل‌گیری روابط درون اجتماع در یک محیط روستایی بر اساس عواملی است که در تحلیل بومی سروده‌ها می‌توان به آن رسید. هابرماس با مطرح کردن «سپهر عمومی»<sup>۴</sup> یا قلمرو عمومی در پی نشان دادن و ایجاد یک بستر اجتماعی برای گفتگو بین انسان‌ها بوده است (رک. پدram، ۱۳۸۸). کارکرد این اصطلاح در این پژوهش مشخص کردن شعرهایی است که در سپهر عمومی و بستر اجتماعی مطرح می‌شوند. برای نشان دادن جایگاه زنان در اشعار و به تبع آن محیط اجتماعی، لازم است که ابتدا گروه‌های مختلف اجتماعی در سپهر عمومی یک محیط روستایی شناسایی و بررسی شود، سپس به تبیین نقش زن و کارکردهای متفاوت آن بپردازند. همه عنوان‌های یاد شده در چارچوب جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی در صفحات زیر مورد تحلیل قرار می‌گیرد:

### فاعل جمعی و آفرینش‌گر جمعی در بومی سروده‌ها

شناخت پدیده‌های اجتماعی برای درک واقعیت اجتماعی مهم است. در طول تاریخ همواره هر گروه اجتماعی در پیرامون خود «رشته گسترده‌ای از اندیشه‌ها، نظرگاه‌های دینی، اخلاقی و سیاسی را، می‌یابد» (گلدمن، ۱۳۷۶: ۷۰-۷۴). شعر و هنر اگرچه از واقعیت تاثیر می‌پذیرند، اما موجودات و اشیائی را می‌آفرینند که جهان گسترده‌تر و به هم پیوسته‌تری را می‌سازد. این جهان ساخته شده در شعر از نوعی انسجام برخوردار است. اثر هنری در دل شکل‌بندی اجتماعی خاصی قرار دارد که ویژگی‌های اجتماعی آن عصر را نشان می‌دهد. در توجه به اثر هنری، وحدت فرم و محتوا برای ما از اهمیت خاصی برخوردار است و ما به هیچ وجه در پی جدایی این دو نیستیم. «صورت و محتوا از هم

مردم تحمیل می‌شوند؟ آیا فرهنگ مردم از میان مردم طبقه پایین جامعه برمی‌خیزد و یا از بالا، از سوی نخبگان یا بلند پایگان شکل می‌گیرد؟ تأثیرات تجارتی شدن و صنعتی شدن در فرهنگ عامه، رابطه بین ایدئولوژی و فرهنگ، رابطه‌ای که هدف آن وادار کردن مردم به پذیرفتن و پیروی از عقاید و ارزش‌هایی است که دوام و تسلط و نفوذ طبقه حاکم را تضمین می‌کند. یا اینکه فرهنگ به شورش و ضدیت با نظم اجتماعی حاکم مربوط است؟ (تمیم‌داری، ۱۳۹۰: ۳۵-۴۴). آنتونیو گرامشی<sup>۱</sup> با وارد کردن مفهوم «هژمونی» (استوری، ۱۳۹۵: ۲۳) در مطالعات فرهنگی راهی نو را گشود؛ او فرهنگ عامه را صحنه منازعه و مذاکره بین منافع گروه‌های مسلط اجتماعی و منافع گروه‌های تحت سلطه می‌داند. در تحلیل اشعار باید به رئالیسم ادبی توجه شود. «البته نویسندگان اولیه رئالیستی، میراث اونوره دو بالزاک را نیز در اختیار داشتند که در خلق کمدی انسانی، با تکیه بر خصایص شخصی ویژه هر یک از شخصیت‌های داستانی در محیط تراژیک خرده‌مالکان روستایی و نیز خصیصه‌های نوعی گروه آن‌ها به عنوان نماینده یک طبقه اجتماعی، برخی از اصول این مکتب را تثبیت کرده‌اند» (لوکاج، ۱۳۷۳: ۲۵-۵۳). اگرچه شعر در این مکتب آنچنان که باید مورد توجه قرار نمی‌گیرد و گفته شده «در این مکتب، شعر جایگاه چندانی ندارد و نویسندگان واقع‌گرای اولیه همچون کوربه، دورانتی، دنو آبه و تئوفیل گوتیه شعر را به کلی طرد و نفی می‌کردند» (گرانیت، ۱۳۷۶: ۳۹). اصولی که در مکتب واقع‌گرایی مورد تأکید قرار می‌گیرند عبارتند از: «تحلیل اجتماعی، مطالعه و تجسم زندگی انسان در جامعه، مطالعه و تجسم روابط اجتماعی، روابط میان افراد و جامعه، و نیز ساختمان خود جامعه» (بیات، ۱۳۹۰: ۹). بازتاب ویژگی‌های اجتماعی هر دوره تاریخی را می‌توان در رابطه هنر و ادبیات با جامعه تبیین کرد. آثاری که در هر دوره خلق می‌شوند، با فضای پیرامون خود در ارتباط هستند و تصویری قابل درک، از آن ارائه می‌دهند. نویسنده و شاعری که در جامعه زندگی می‌کند و از آن الهام می‌گیرد، نمی‌تواند از آن فارغ باشد. اثر گذاری جامعه بر نویسنده یا شاعر متفاوت است. گلدمن معتقد است این تاثیر گذاری یکسان نیست و «ممکن است به صورت‌های گوناگون درآید: از سازگاری گرفته تا رد و شورش، یا ترکیبی از اندیشه‌های برگرفته از این محیط و محیطی دیگر و غیره» (گلدمن، ۱۳۷۶: ۲۵۲). در آثار نویسندگان و شاعران ایران شواهد بسیاری از تاثیر محیط اجتماعی بر آثار آن‌ها وجود دارد. برای نمونه از سده‌های نخستین تاریخ ایران بعد از اسلام، داستان لشکرکشی امیر نصر نوح‌بن سامانی و تاثیر شعر معروف رودکی به نام «بوی جوی مولیان آید همی» بر این لشکرکشی و ترغیب پادشاه به بازگشت، نشان از پیوند ادبیات با جامعه دارد. انوری ابیوردی دیگر شاعری است که شعرش تا حدی نشان دهنده نابسامانی‌های اجتماعی و سیاسی آن روزگار است: خطایی با فلک کردم که از راه جفا گشتی / شهان عالم آرای و جوانمردان برمک را

<sup>۲</sup> Georg lukacs

<sup>۴</sup> public sphere

<sup>۱</sup> Antonio gramsci

<sup>۲</sup> John story

آن‌ها را به صورت دسته‌جمعی می‌خوانند و اجرا می‌کنند و یک جهان‌نگری مشترک را می‌نمایانند. در این بین میانجی‌سازنده یعنی فردی که وضعیت خاص تاریخی-اجتماعی را در عرصه تخیل بیان می‌کند، همان آفرینشگر-شاعری است که جزئی از کلیت خاص محیط اطرافی است که در آن قرار دارد. او با به‌کارگیری ابزارهای بیان تخیل یعنی فرم و قالب‌های آن (مثنوی، غزل، دوبیتی، رباعی، تک بیتی) محتوایی را نشان می‌دهد که گروه‌های اجتماعی در موقعیت‌های مختلف در حال انجام آن هستند. شعری که مربوط به موضوع سوگ است، نشانگر یک موقعیت خاص از زندگی یک گروه خاص انسانی است؛ به بیانی دیگر شعر عامه انسان‌هایی را توصیف می‌کند که در موقعیتی خاص از زندگی قرار گرفته‌اند؛ وصف زنی که در مراسم عزای یکی از نزدیکان، گیسوی خود را بریده است، باز نمود یکی از تیپ‌های اجتماعی مختلف است؛ که این کار به صورت عاطفی و تخیلی با استفاده از صورت (فرم) توسط میانجی (شاعر) انجام می‌گیرد. برای نمونه می‌توان به تیپ‌های کشاورزان، سوگواران، گروه‌های شاد و کنش‌هایی که متناسب با موقعیت انجام می‌دهند؛ در اشعار عامه اشاره کرد. وقتی که انسانی در ایل می‌میرد؛ سوگ و عزای آن یک عمل جمعی و فاعل این عمل تمام مردم آن ایل هستند و شعر امکانی است برای مواجهه ما با این اعمال و رفتار و ساخته همان ساختار و شکل‌بندی اجتماعی است که فرد در آن قرار دارد. همچنین در اشعار سرور و شادی که افراد به شکل گروهی آدابی نظیر رقص را انجام می‌دهند و یا شعرها و سرودهای محلی دسته جمعی و اجرای پرسش و پاسخ گروهی که از نمونه‌های رایج اجرای اشعار است.

### گروه‌های اجتماعی یا سازمان‌های اجتماعی در بومی‌سروده‌ها

در نظر گلدمن طبقه را باید بر مبنای سه عامل مستقل تعریف کرد: «نقش در تولید؛ مناسبات میان دیگر طبقات؛ جهان‌نگری ویژه» (گلدمن، ۱۳۷۶: ۴۲). پیوند ما با تعریف جهان‌نگری پیوندی ناگسستگی است. آنچه که افراد را در یک محیط اجتماعی به هم نزدیک می‌کند نوعی اشتراک احساس و اندیشه و عمل است. اشتراکی که افراد یک طبقه را بهم نزدیک می‌کند و آنان را در برابر دیگر طبقات قرار می‌دهد. جهان‌نگری هنرمند می‌تواند جهان‌نگری اشرافی، بورژوازی یا پرولتری باشد؛ گلدمن هنر پرولتری را «هنری می‌داند که آفرینش‌هایش را چشمان یک کارگر انقلابی می‌نگرد، نه هنری که می‌خواهد درستی آموزه سوسیالیستی یا کمونیستی را ثابت کند» (همان: ۲۶۲). شعر یک آفرینش انسانی است. در بومی‌سروده‌ها نیز همیشه آفرینش رخ می‌دهد؛ آفرینشی که بخشی از آن می‌تواند نمایاندن انسان، جهان و محیط اطراف باشد. در اندیشه‌های لوکاچ «فاعل جمعی یگانه فاعل تاریخی و فاعل آفرینش جهان‌های مفهومی و تخیلی است» (لوکاچ، ۱۳۷۷: ۲۴). بر اساس آنچه که در اشعار این پژوهش وجود دارد؛ ما شاهد حضور گروه‌های کشاورزان، و دامداران هستیم. با توجه به

جدا نیستند و ما با وحدت معنادار ایده و ابزارهای ضروری باز نمود آن روبرو هستیم» (همان: ۷۷). شعر و قالب‌های آن از ابزارهای ضروری بیان محتوا یا ایده هستند. اثر هنری می‌تواند در باز نمود تیپ‌های مختلف جامعه، موثر باشد. تیپ‌های اجتماعی همان گروه‌های فعال جامعه هستند که در بخش‌های مختلف جامعه، در حال کُش می‌باشند. تعریف ما از اثر هنری مطابق با تعریف گلدمن است: اثر هنری یک ساختار معنادار است که به شکل بسیار منسجم از درون گروه‌های اجتماعی بیان می‌شود و سر برمی‌آورد. طبق آنچه که گلدمن می‌گوید این ساختار معنادار را در واقعیت امر، فردی می‌آفریند که پدیدآورنده اثر است. آفریننده می‌تواند اندیشه‌های معین یک گروه را به دلیل تعلق جامعه‌شناختی به آن گروه و یا رویدادهای زندگی در اثر بازتاب دهد. اثر هنری پاسخ معنادار هنرمند به مسائل گروه‌های اجتماعی است. یون پاسکادی در توضیح فرضیه بینادین اندیشه گلدمن یعنی ساخت‌گرایی تکوینی می‌نویسد: «ساخت‌گرایی تکوینی یعنی که رفتار انسانی کوششی است برای دادن پاسخی با معنا به وضعیتی معین و از همین رهگذر، ایجاد تعادلی میان فاعل عمل و موضوعی که عمل بر آن واقع شده است» (همان: ۵۶). شعر عامه از آنجا که در قالب‌های خاص خود بیان می‌شود و نشان از انجام عملی گروهی دارد، در حال انتقال محسوس اندیشه‌های آن گروه اجتماعی است؛ که در حال انجام کاری است. اندیشه کشاورزان که به صورت جمعی در حال درو هستند، در فرم شعری به روشنی نمایان است و شعری که بر زبان آنها جاری است؛ ساخته خود آن گروه اجتماعی است. به زبانی دیگر شاعر یک میانجی‌سازنده‌ای است که آگاهی ممکن را در رابطه‌ای دیالکتیک بین گروه اجتماعی و اثر بیان می‌کند. «عبارت آگاهی ممکن برگردان گلدمن از مفهوم zugerechnet bewusstsein معنای واژه به واژه: آگاهی سازگار یا آگاهی مناسب است. گلدمن به گسترش و غنای این مفهوم می‌پردازد و نشان می‌دهد که چنین مفهومی، پیشینه آگاهی یک طبقه را می‌سازد، یعنی مرزی را که آگاهی این طبقه نمی‌تواند آن را درنوردد و افق میدان دید اجتماعی او را شکل دهد» (گلدمن، ۱۳۷۶: ۴۷). سامی نعیر در مقاله «صورت و فاعل آفرینش فرهنگی» سه جایگاه را برای نمایاندن آگاهی ممکن نام می‌برد: اول در عرصه مفهوم‌ها (فلسفه)، دوم در زندگی عملی (سیاست) و سوم در عرصه تخیل و خیال‌پردازی (ادبیات). (ر.ک گلدمن، ۱۳۷۶: ۸۸-۷۰) مقوله‌هایی که در شعر عامه توسط میانجی به کار رفته مقوله‌هایی فرا فردی و متعلق به گروه اجتماعی در حال کار هستند. بنابراین یک همخوانی بین گروه اجتماعی، آفریننده اثر و اثر وجود دارد که بیان کننده یک جهان‌نگری<sup>۱</sup> خاص است. تعادل رابطه بین انسان و محیط، تعادلی است که بر اساس مسائل مختلف برقرار می‌شود. برگزیدن از فرد به سوی اتحاد و اشتراک انسانی، موضوع بسیاری از اشعار عامیانه است. بهترین نمونه برای نشان دادن اینکه بومی‌سروده‌ها دارای ساختار ذهنی جمعی و فاعل‌های جمعی‌اند؛ اشعار کار، سوگ، سرور و نیایش هستند. شعرهایی که مردم

<sup>۱</sup> جهان‌نگری عبارت است از مجموعه‌ای گرایش‌ها، احساس‌ها و اندیشه‌هایی که اعضای یک گروه را به هم پیوند می‌دهد و آنان را در مقابل گروه‌های دیگر قرار می‌دهد (گلدمن، همان: ۲۰۶).



این شیوه کشاورزی، روابطی شکل می‌گیرد که ما در بخش اشعار کار، گونه محلی «یوسه یوسه» بهتر می‌توانیم آن را تحلیل کنیم:

یوسه یوسه، بگه یوسه، یا علی یوسه / کار تولک، دلم ایدکه، قره بکه  
Yosa yosa bege yosa yā ali yosa / kāre  
tūlake delem idake qera bake

یوسه یوسه.. / کار کشت برنج است، دلم لرزان است، مانند صدای  
قورباغه در آب  
هی گوولم، نگ بزین چی مرگم / هی قضات، وردا پات، سوژ کن  
جات، هی بلات

Hāy govalom nok bezanin či morgalom /  
hāy qazāta vardā pāta sūz kon jāta hāy bala  
های برادرانم، مانند مرغ‌ها به زمین نوک بزیند ( اشاره به خم شدن  
برای کاشت برنج در زمین / دردت به جانم، پایت راتکان بده، سبز کن  
جایت را

تیم کش لیشش، شل زن لیشش، گل و ریشش / وا خُش خیشش، وا  
هُم ریشش

Tim kaše lišeš šol zane lišeš gel va rises / vā  
xeš xišeš vā homrišeš  
بذر ریز و زمین کن خوب کار نمی‌کنند، گل بریز روی ریشش / با پدر  
زنش و باجنانش  
هی گوولم، پسینون، کار کنون، دس بجونن / هی گوولم، ککاپلم،  
دوماپلم، دذپلم

Hāy govalom pasinone kār kenone das  
bejūne / Hāy govalom kakāyalom  
domāyalom dadayalom  
ای برادرانم، غروب شد، کار کنید، عجله کنید / ای برادرانم، دامادهایم،  
خواهرانم

در شعر بالا واحد بنیادی شکل‌گیری یک سازمان اجتماعی «خانواده-  
خانوار» است. و بین : برادران، پدران، باجنان، دامادها و خواهران،  
همیاری وجود دارد که کار را پیش می‌برند؛ خانوار به صورت دست‌جمعی  
برای تولید خوراک خود اقدام می‌نمایند؛ محصول-خوراک را برداشت  
می‌کنند، سپس آن را بین خود تقسیم می‌کنند. شعر نشان از یک ائتلاف  
دسته‌جمعی دارد، که حق مالکیت دسته‌جمعی تمام اعضای فعال در  
تولید را به رسمیت می‌شناسد. نوع کشاورزی در شعر بالا «کشاورزی  
عمیق» است. آن‌گونه که در شعر بیان شده است، همه در تلاشند و ما  
با یک کار انسانی سنگین روبرو هستیم. نظم و ترتیبی که وجود دارد،  
اینگونه است: «کرت‌بندی»، «شخم زدن» و «بذر کشیدن». سه مرحله  
برای افزایش میزان بازدهی محصول است؛ و آن ائتلاف دست‌جمعی  
خانوار به منظور افزایش تولید و بالا رفتن میزان بازدهی محصول در  
زمین کشاورزی به شیوه یک‌جا نشینی است. انگلس از این نمونه  
خانواده‌ها با عنوان «خانواده کمونیستی» (انگلس، ۱۳۸۵: ۵۱) یاد  
می‌کند. البته این اصطلاح و کاربرد آن در اینجا به معنای مفهوم مصطلح  
از کمونیسم نیست و بیشتر فعالیت جمعی خانواده به عنوان یک نهاد  
فاعل مد نظر است. در شعر بالا، مالکیت خصوصی خانوار بر روی زمین

محتوای اشعار در بخش اشعار کار، این افراد به دلیل داشتن یک  
جهان‌نگری مشترک، یعنی کار و تولید در شرایط خاص زیستی خود،  
یک گروه مشترک هستند. به همین منظور در اینجا مهمترین گروهی  
که می‌توانیم در بومی سروده‌ها نام ببریم، کشاورزان و دامداران هستند؛  
که در بخش اشعار کار، آفرینش جمعی ایشان به روشنی نمایان است.  
کشاورزانی که در یک وضعیت ساده و به دور از ماشین آلات صنعتی  
در حال کار هستند و به تولید می‌پردازند؛ تولیداتی که به عنوان صنایع  
دستی و ابزارها بخشی از عناصر مادی فرهنگ عامه محسوب می‌شوند؛  
فاعل جمعی کشاورزان در گونه محلی «هله هو» بخش اشعار کار:

هله هو هله هو هله هو / هله هو آسایو کن، آخون و دس پا کن  
Hele ho hele ho hele ho / hele ho āsiyā kon  
āxon va daso pā kon

هله هو.. / هله هو آسیاب کن، با دست و پای خود غلات را خرد کن.  
راوی بیت کشاورزان در هنگام درو هستند. هله هو صدای شبیه به  
حیوانات چهارپایی مانند قاطر یا الاغ است که مورد خطاب قرار  
می‌گیرند. فاعل و انجام دهنده عمل، کشاورزان هستند.

فاعل جمعی دامدار در «شیر دوشی» بخش اشعار کار:  
رزم گامه بدوشم / ذری وس وه گادوشم

rarom gāma bedošm / dori vas va  
gādūšm

رستم گاوم را بدوشم / مراوردی در شیر گاوم بود.  
در مصراع بالا کسی که عمل دوشیدن شیر گاو را انجام می‌دهد،  
دامدار است و عموماً این کار بر عهده زنان بوده است.  
در اشعار سوگ و سرور نیز مطابق با آنچه مشاهدات عینی ما بوده است؛  
طایفه، فاعل حقیقی عمل و روایت‌کننده اشعار در آن موقعیت هستند.

### روابط درون اجتماعی

کشاورزی مستلزم یک تلاش گروهی است. در تقسیم‌بندی  
انسان‌شناسان دو نوع «کشاورزی سطحی و عمقی وجود دارد» (بیتس،  
پلاگ، ۲۰۹). یکی از امکان‌هایی که کشاورزی برای انسان به وجود  
آورد، یک‌جانشینی بوده است... شیوه زیست یک‌جانشینی به او فرصت  
افزایش و ذخیره نیرو و همچنین «فرصت زنده ماندن به کودکان،  
پیرمردها و افراد بیمار» (بیتس، همان، ۲۱۹) می‌داد. با یک‌جانشینی  
جمعیت افزایش می‌یابد. همچنین آن نیرویی که فرد برای کوچ صرف  
می‌کرد، ذخیره می‌شد و همان زمان و نیرو را صرف پاک‌سازی  
زمین‌های قابل کشت و شروع کشاورزی می‌کرد. این عمل آماده‌کردن  
زمین نیازمند همکاری افراد بود. روابط میان این افراد در حال کار به  
تدریج ضرورت شکل‌گیری یک «سازمان اجتماعی» ساده را مشخص  
می‌کرد. سازمان‌دهی روابط میان اعضای گروه به آن‌ها امکان  
آیش‌بندی زمین را می‌داد. یعنی اینکه افراد در فصل کاشت محصول  
بدون درگیری و اختلاف، با توجه به سازمان‌بندی ساده‌ای که شکل  
دادند، هر کدام به زمینی که از قبل مشخص کردند، می‌رفتند. از دل

<sup>۱</sup> Bates plug

است؛ یعنی انتخاب یک زن به عنوان همسر و انقیاد او برای فرزندآوری. در اشعار سرور، زن در مقام "خواننده-گوینده-آوازخوان-رقاص در محیط اجتماعی، نقش خود را ایفا می‌کند. این اشعار را می‌توان به سه دلیل به شاعر زن نسبت داد: اول با توجه به محتوای کاملاً زنانه اشعار، دوم راوی زن هست، سوم اجراء کننده این اشعار همیشه زنان هستند.<sup>۲</sup> در زیر، شعرها بر اساس مخاطب اشعار، تفکیک شدند:

#### درخواست برای پیدا کردن همسر (ازدواج بورژوازی)<sup>۴</sup>

گل هر چه جفله آژورن از بو و زورن نینا / دی شهر و شهر و شهر غر ایخرن  
نومزد ایجورن نینا

Gol harče jeYlay āzorn az b ova zoron ninā /  
di šahrva šahr Yeri xaren nomzād ijūren  
ninā hāy ninā hāy ninā

ای معشوق! همه پسران جوان، از زورگویی‌های پدر به ستوه آمده‌اند/ از آنها می‌خواهند که شهر به شهر بگردند و نامزدی را برای ازدواج پیدا کنند. ازدواج بورژوایی را ازدواجی می‌دانند که «والدین برای پسر جوان، زن مناسبی را پیدا می‌کنند» (همان، ۸۵). در جوامع قبیله‌ای و بیشتر جوامع سنتی ایران نیز عموماً انتخاب همسر بر این اساس است.

توصیف معشوق: از گونه محلی «ای های گل»

حاشیه تمبنتل زمین گزی که / خنده‌ی دیرادیرت آرم حظی که<sup>۵</sup>

Hāšiyay tombonalet zamin gazi ke /  
xandaye dirādiret āram hazi ke

ای معشوق! حاشیه لباس‌هایت، دراز و طویل است / از خنده‌های دورا دورت، لذت می‌برم

در آیین‌های مذهبی حاکم، زن اجازه خواندن و تک‌خوانی ندارد؛ شعر یک بستر اجتماعی ایجاد کرده است که می‌تواند زن را از گوشه خانه بیرون بیاورد و او را یک فاعل اجتماعی در یک سپهر عمومی قرار دهد. زنان در گونه‌های شعری «ای های گل، هی گلی گل، نینا، تی‌یه کال، شیردامادی» (پیروزنیا، ۱۳۹۸: ۴۵-۵۸) که در محافل شاد سروده و خوانده می‌شدند؛ این نقش‌ها را به عهده می‌گیرند.

**عروس (تک همسری):** گونه محلی «نینا» که از عدم رضایت والدین شکایت دارد.

گل خُت رضا، بوتم رضا، دیت نه رضایه / وای یه بلا سیصد قضا سی  
دیت بیایی<sup>۶</sup>

Di xot geli nūmet gele gol kora nāte / gol  
har jāyi xet iravi delom nehāte

گل (استعاره از زن) خودت و پدرت برای ازدواج رضایت دارید، اما مادرت مخالف هست / خدایا برای مادرت حادثه‌ای ناگوار رخ بدهد.

**چند همسری (خانواده پدر سالار):** یکی از ویژگی‌های اصلی خانواده‌های پدر سالار «چند همسری است که هدف از آن سازماندهی و نگهداری گله و رمه در یک منطقه و امتیازی برای ثروتمندان و بزرگان و متکی بر تفوق مرد است» (همان، ۷۵). مشاهدات میدانی ما

نامعلوم است. ارتباط انسان با جامعه در غرب با آنچه که در ایران وجود دارد، متفاوت است. این تفاوت در شیوه تولید بازتاب دارد. یکی از اشکال گوناگون مالکیت در تفکر مارکس، مالکیت اشتراکی آسیایی است (ر.ک. ولی، ۱۳۷۵). «فرد موقی می‌تواند حق تصرف زمین را داشته باشد که ابتدا به عضویت جماعت درآمدی باشد. عمده‌ترین دلیل مارکس در توجیه این ارتباط غیر مستقیم این است که آماده کردن زمین برای بهره‌برداری بدون کار جمعی ممکن نیست» (سیف، ۱۳۸۰: ۲۳).

#### فاعل زنان در بومی سروده‌ها و در سپهر عمومی

بافت خانواده در مناطق قبیله‌ای کهگیلویه شبیه به خانواده‌هایی است که انگلس<sup>۱</sup> از آنها یاد می‌کند. از ویژگی‌های این خانواده‌ها برتری زن در خانه، احترام زنان در بین تیره و قبیله به علت سخت‌کوشی در حین کار است و به نظر می‌رسد نوع نگاهی که زن را شهروند درجه دوم به شمار می‌آورد لاقلاً در تصویر زنانه انعکاس یافته در شعر عامه وجود ندارد. زنان با توجه به موقعیت خاص خود در زندگی نقش‌های متفاوتی بر عهده می‌گیرند. آرین‌پور در مورد نقش زنان در تاریخ ایران دیدگاه مثبتی ندارد او معتقد است «با وجود اینکه دین اسلام مقام زن را در جامعه تا این حد بالا برده، زن مسلمان چه در ایران و چه در کشورهای دیگر شرق، عموماً جزو اموال و مستملکات مرد بوده است. مرد شرقی ابتدا زن خود را برای اینکه طرف توجه دیگران واقع نشود از انظار پنهان می‌داشت، ولی رفته رفته که بساط عیش و عشرت اشرافی گسترده شد، گروهی از زنان را در اندرونی‌ها و حرمسراها گردآورد و دیده‌بانان بر آنها گماشت، تا آنجا که اندرونها با خواجه‌سرایان و گیس سفیدان پر شد» (آرین‌پور، ۱۳۸۲: ۴). دیدگاه آرین‌پور درباره «اموال بودن زن در اسلام» در برخی دوره‌های تاریخی با حقیقت موجود همخوانی دارد و حتی گاه یادآور برخی رویکردهای جوامع مدرن است که زن را تا حد کالای تبلیغاتی و ابزار لذت‌بخشی پایین می‌آورند، یا دیدگاهی مبنی بر «ابزار بودن زن در تمدن جدید برای تولید فرزند» (انگلس، ۱۳۸۵: ۷۱) را بازمی‌تابانند که در همه موارد قابل نقد است. خوشبختانه در تصاویر ارائه شده از زنان در شعر عامه نقش‌آفرینی زنان متنوع و ممتاز است و با نمونه‌های منفعل تاریخی آن تفاوت آشکار دارد. نقش‌های مهم و قابل توجه زنان را در بررسی اشعار به پنج دسته: الف- شاعر- آوازخوان، ب- خلاق- آفرینشگر صنایع دستی، پ- رقص، ت- کارگر، ث- ابژه عشقی-جنسی تقسیم شدند.

**زنان در اشعار سرور<sup>۲</sup>:** سیر تاریخی شکل‌گیری خانواده به ترتیب شامل: خانواده هم‌خون، خانواده یارگیر و خانواده تک همسری است. در هر یک از این مراحل، زن جایگاه خاصی دارد؛ در بومی سروده‌ها که قانون حاکم بر آن، برآورده نظام قبیله‌ای است، هم ویژگی خانواده یارگیر وجود دارد و هم خانواده تک همسری که «خانواده یکتا همسری مشخص اصلی تمدن است» (همان، ۷۶). در بخش اشعار سرور، بیت‌هایی وجود دارد که مبتنی بر ویژگی‌های خانواده یکتا همسری

<sup>۴</sup> bourgeoisie

<sup>۵</sup> راوی: شاهپسند نصیرنیک، ۷۰ ساله، از طایفه نوروزی  
<sup>۶</sup> راوی: مجتبی بدرقه، شهرستان لیکک، طایفه علاء‌دینی

<sup>۱</sup> Friedrich engels

<sup>۲</sup> تعداد اشعار جمع‌آوری شده از طریق تحقیقات میدانی: ۱۰۲ بیت  
<sup>۳</sup> مطابق با مشاهدات میدانی.

بیت‌های بالا برای از دست دادن خواهر یا مادر توسط زنان خوانده می‌شوند. زن سراینده، راوی و اجراء کننده اشعار است. ریچاردز معتقد است که شالودهٔ رشد عاطفی فرد عبارت است از توانایی او برای مواجهه با فقدان این ایژهٔ بنیادین و استقلال عاطفی از آن. او با کمک اصطلاحات فروید بیان می‌کند که محور رشد عاطفی فرد عبارت است از توانمند شدن او به زندگی مطابق مقتضیات «اصل واقعیت» یا به عبارتی تن در دادن به واقعیت فقدان. این حالت فرد را «اضطراب افسرده‌ساز» می‌نامد (ریچاردز: ۱۱۱-۱۱۲). روابط عاطفی در نظام قبیله‌ای برای همخون بسیار پررنگ است و از میان مضامین سوگ سرودها، سوگ مادر، خواهر و برادر حضوری پررنگ در شواهد موجود دارند. برخی آداب و اعمال مرسوم میان زنان هنگام عزاداری، در بیت‌های زیر نمایان است:

**الف. ذکر دلاوری‌ها و قهرمانی‌ها متوفی:** مانند: تفنگ چی بودن و جنگجویی در بین مردم ذکر شده است:  
گولم جموین بیاین مری روزه داشتیم / تفنگ زرد قطار درو، دردسر نداشتیم

Govalom jamoyn beyoyn mari rūza dāštom / tefang zard qatār derav dardesar nadāštom

ای برادران! اطراف من جمع بشوید، روزهای من تلخ است / تفنگ زرد و قطار بلند، درد سری نداشتیم

سنگری وه تمبلن پر از تفنگچین / ره و سنگر نیبرم آور وهی تیر<sup>۳</sup>  
Sangari va tambalon peraz tefangčīn / ra va sangar nibarom a vare veray tir  
سنگری در کوهستان تمبلان، پر از تفنگچی است / نمی‌توانم وارد سنگر بشوم از زیادی صدای تیر

**ب. ذکر توانایی‌های متوفی:** مخاطب اشعار زیر، زنی (مادری) است که فوت کرده است.

گردتیرو دشکنی پشم میش گُر کال / مو دیرم داییم، نَشی بس و تندار  
Gardaniro deškani pašme miše kor kāl / mo dirom dāyiyma naši bas va tandār  
پشم‌های میش کال رنگ را از هم باز کرد و چرخاند / من دیدم مادرم، که قالی بافی می‌کرد

مو دیرم داییم، تمچوکی و دارش / دارش سی و بووم سی جای قطارش  
Mo dirom dāyiyma tamčūki va dares / dāraš bi va bavom si jāy qatāreš  
من دیدم مادرم، دار قالی‌اش بر پا بود / و دست‌بافی برای قطار پدرم بافته بود

**پ. تیراندازی:** به دلیل دوری روستاها، خانه‌های روستایی از هم، پس از مطمئن شدن از مرگ فرد، اعضای خانواده و طایفه به منظور خبر دادن به دیگر افراد در روستا، شروع به تیراندازی هوایی می‌کنند. یکی از افراد مصاحبه کننده در این پژوهش معتقد است که در اعتراض به مرگ فرد، که کار خدا بوده است، به آسمان تیراندازی می‌شود:

<sup>۳</sup> راوی: محمدظاهر مجاوند، روستای دشتک، بخش دیشموک، دامدار، ۴۰ سال.

نشان می‌دهد که در نظام قبیله‌ای برخی مناطق در ایران به ویژه کهگیلویه این نوع خانواده نیز در اشعار باز نمود دارد. خواه در واگویه های تنهایی زنان و یا اشعار مبتنی بر بیان عشق.

بچه زن زبیرم یه تیر، کینس هر دو گُردم / ره و نوروز برین بیا سر مردم  
bača zan zayrom ya tir kenes har de gordam / rah va novrūz berin biyāy sare mordam  
زن جوان، به من نگاه کرد، آنگونه که دو طرف من به لرزه افتادند، و جان را از من گرفته است

خُم م فکر دویمیر ام خرا سیم کنه راس / نشونم بره، و خرا هر جا که دلم خواص

xom va fekre devemiym ar xorā sim kena rās / nešūnom ber va xorā har jā ke delom xās

من در فکر ازدواج دوم هستم / آن را به من نشان بدهید.

**زنان در سوگ سروده‌ها:** در بخش‌های بهمی گرمسیر و سردسیر و طبیی سردسیر یعنی شهر قلعه‌رئسی تکرار عبارت «هوی هوی» بعد از خواندن هر بیت از اشعار سوگ معمول بوده است. در مناطق کهگیلویه بین «شیره یا شربه» با «سرو» تفاوت وجود دارد. اصلی‌ترین تفاوت در «همخوانی و تک‌خوانی» افراد است. در سرو هنگامی که همهٔ زنان در جای خود نشسته‌اند، یک نفر با صدای رسای شروع به خواندن می‌کند، دیگران گوش می‌سپارند و گریه می‌کنند؛ اما در شیره یک نفر بلند می‌شود و دیگران همراه او بلند شده و پس از خواندن هر بیتی از سوگ سروده، عبارت «هوه هوه» را می‌گویند. زنان در شعرهایی با محتوای عزا و سوگ، در یک سپهر عمومی با ایجاد بستر اجتماعی، نقش‌های خواننده-اجراء کنندهٔ آداب مربوط به سوگ را ایفا می‌کنند.

**مادر:** دایی، دایی، مو د نیگمت دا / شر بارونی ایگرو، بردش و کوسار  
Dāyi dāyi mo da nigemet dā / šara bāroni gero bordeš va kosār

مادرم! مادر! تو مردی و دیگر نیستی که بگویم مادر / به شدت باران می‌بارد در کوهساران  
سوزینه تَه‌تهی، تَه‌ته پُر قرش بی / هر جا که پاش اینها مُلک ا پدرش بی<sup>۲</sup>

Sovzinay tahtayi tahta per qareš bi / har jā ke pāša inehā molka pedareš bi  
سبزینه (استعاره از مادر) که گهواره بر روی دوشش است / هر جا که قدم می‌گذارد، متعلق به پدرش بود.

**خواهر:** ای دریم قَر کرده بی، خارِ دِرّهٔ م رَش بی / صد نفر ایل بووش، رفته بی و پیش بی

I darim qar kerda bi xār deray me raš bi / sad nafar ile bavoš rafta bi va payš bi  
خواهرم قهر کرده بود (کنایه از مرگ)، خاری در راهش بود / صد نفر از ایل پدرش، به دنبال تابوت او بودند.

<sup>۱</sup> تعداد اشعار: ۷۵ بیت.

<sup>۲</sup> راوی: حمیده نوروزی، دیشموک، ۶۰ سال، خانه‌دار.

چشمانش بزرگ است (کیل بغداد تمثیل بزرگی است) / ابروانش مانند حصاری دور تا دور چشمانش قرار گرفتند (مالمیر همان شهرستان ایذه در خوزستان است).

در این جایگاه، زن شعر را به صورت آهنگین و با صدای ظریف می‌خواند... زیباشناسی فیزیکی در این ابیات نشان از آرزوهای زنِ راوی برای فرزندِ دختر خود دارد؛ چرا که مَلوس به معنای زیبا، ارزشمندی چوب آبنوس در بین مردم، کمربری به ظرافت تنه درخت بید، چشم‌های بزرگ و ابروان کشیده، بیانگر معیارهای زیبایی است.

**زنان در اشعار کار<sup>۴</sup>:** وقتی که در جایگاه زن دامدار قرار بگیرد او در مقام "شیردوش" هم خواننده - آواز خوان و هم کار می‌کند:

**الف. شیردوش:** شای اومه ماگای عزیزم، دوی بهار پاییزم / شای اومه شادُم که آ مین زنل یارم کردُم.

Šāyūma māgāy azizom dūye bahāro  
pāyizom / šāyūma šādom ke a mene zanal  
yārom ke

شاد آمد ماده گاوم! (دوی صوتی است برای جذب گاو به سوی شیر دوش) / آمدن گاو باعث شادی من در بین زنان شد.

**ب. خلاق - آفرینش گر صنایع دستی:** ساختن وسایل ظریفی مانند: نمک‌دان و غره (وسیله‌ای برای قالی بافی)، مشک، وریس (طناب)، شله (کیسه)، گلدوزی و خیاطی توسط زن انجام می‌شد. صنایع دستی که متعلق به فرهنگ عامه هستند در سپهر عمومی جامعه قرار می‌گیرند:

کُر صیار زه‌ی پازنه وس ره من زدن / شاخش غره کنیم پوسش  
**نمک دن**

Ker sayār ko sar bezan sov va čengel bekon  
rūz / bāvām zay pāzani va māzay dalaferūz  
شکارچی بز نر را شکار کرد، ولی شکار در بین رگ‌های کمر کوه افتاد / از شاخه آن، غره و از پوستش نمک‌دان درست کنیم.

هله هو هله هو هله هو / کو شله و کو وریس، کو جره و کو جفت  
Hele ho hele ho hele ho / kū šala vo kū veris  
kū jajr vo kū joft

هله هو... / کو کیسه و کو طناب، کو خیش برای کندن زمین  
دی سیل کردُم مین پین دری، گُل بقیه‌ی ک (گلدوزی می‌کرد)  
Di sayl kerdom men payn dari gol baqiyay  
ke

نگاه کردم در اتاق پنج در و معشوق گلدوزی می‌کرد.  
**پ. کارگر:** علاوه بر اینکه از تحلیل متن اشعار می‌توان دریافت که زنان انجام دهنده این فعالیت هستند، مضامین محلی که با روایان این اشعار صورت پذیرفت، تأییدی است بر این موضوع که زنان در گروه اجتماعی، کار می‌کنند.

یه تفنگ یه گلی، ایلمونه شلو که / و صرای زنگلش، بووش گفنگوی که

Ya tefang ya gelay ilmona šelūy ke / va  
serāy zangeleš bovša goftego ke

صدای تیر تفنگی، ایل را به جنب و جوش انداخت / با صدای آن با پدرش گفتگو کرد. (پدرش مرده است)

**ت. بردن گیسو:** این رسم که ریشه‌ای اسطوره‌ای دارد و در شاهنامه نیز آمده است، در بین زنان متداول بوده است. پس از مرگ فرد، زنان نزدیک به متوفی، گیسوان خود را بریده و در بین عموم حاضر می‌شوند؛ همچنین نگاه داشتن تارموی یا دسته‌ای از زلف و گیسوان معشوق برای یادگاری از طرف عاشق از مضامین پرکاربرد در شعر عامه است: اِخوار و دَوور نَرین، اِخوار / گووش / نهلین نیر او پهللی گپوش<sup>۱</sup> خیر مرگ برادر را به دختر ندهید / نگذارید گیسوانش را ببرد پهللته بچین برم سی بند قطارم / شو نای گردنم روز سی بند قطارم<sup>۲</sup>

Pahlalta bečīn berom si bande qatārom /  
šav va nāy gardanom rūz si bande qatārom  
گیسوانت را ببر به من بده / شب آن‌ها را دور گردنم می‌اندازم و روز برای بند قطارم

**ث. عدم شادی تا چهلم مرگ متوفی:** در بین خانواده و گاهی طایفه فرد، رسم است که کسی تا چهلم و حتی یا سالگرد وفات او، نباید و نمی‌تواند عروسی کند. در این مدت خندیدن، حرف زدن، دستمال بستن، و عروسی رفتن ممنوع است: هر کسی، کس منه، نه بگوید نه بخنده / نه و داوت بروه، نه دستمال بوونده

هر کس با من آشنا هست، نه بگوید نه بخندد / نه در مجلس عروسی برود، نه دستمال به سر ببندد

**زنان در اشعار لالایی<sup>۳</sup>:** زن در اشعار نوازش و لالایی نقش سراینده و خواننده را بر عهده دارد:

لالایی لالایی لالایی تر نازن / کمر باریک نم نم بارون  
Lalāyi lalāyi lalāyi tare nāron / KAMar  
bārike nam name baron

لال لال لال لال لال لال / من تهته‌ی رورم چوی اونوس  
La lā lā la lā lā la lā malūs / men tahtaya  
rūrom čī āvanūs  
لالایی لالایی لالا زیبایی من / فرزندم در گهواره‌ای از چوب آبنوس در خواب است

**دو چشمانش کیل بغداد / دو بُرگانش حصار مالامیر<sup>۴</sup>**  
De češmānaš kil baḡdā / de borgoneš  
hesāre mālamire

<sup>۱</sup> راوی: آمنه پرنور، دیشموک، خانه‌دار، ۴۵ سال.

<sup>۲</sup> راوی: حمیده نوروزی.

<sup>۳</sup> تعداد ابیات: ۲۶ بیت.

<sup>۴</sup> راوی: حمیده نوروزی.

<sup>۵</sup> تعداد ابیات: ۵۷ بیت.

<sup>۶</sup> راوی: ماه‌زری پروز، دیشموک، خانه‌دار، ۵۸ سال.

دقت در بومی سروده‌ها مشخص است: با توجه به اینکه میانگین سن راویان اشعار در پژوهش، مربوط به تجربه زندگی در هر دو حکومت اخیر ایران است، با تغییر ساختار سیاسی و انقلاب ۱۳۵۷ بخشی از نقش‌های زنان در فرهنگ عمومی محیط خود، دچار تغییر شد. کارکردهایی مانند: رقص، آوازخوانی در سپهر عمومی جامعه تقریباً از او گرفته می‌شود؛ این تغییرات به عرصه تن و لباس او نیز رسید؛ به طوری که لچک جای خود را به پوششی شبیه چادر داد و گیسوان آشفته در اطراف صورت به عقب رانده شدند. اگرچه هر دو حکومت اخیر ایران، فرهنگی با لباس رسمی و یک شکل و نسبتاً مشابه، به خصوص در شهرها برای زنان حاضر در اجتماع مرسوم و متداول کردند، اما در نظام قبیله‌ای و روستاها و در میان ایلات و عشایر این امر به کندی انجام شد و خوشبختانه پوشش سنتی آنها به ویژه در آینه اشعار عامه کمتر دستخوش تغییر و دگرگونی بوده است. بنابراین مطالعه اشعار عامه تصویر واضح و روشنگری از زندگی ایلی را در عرصه‌های مختلف نشان می‌دهد. اشعار همچنین حالات روحی و روانی افراد را باز می‌تاباند. زنان در کنار مردان فاعل حقیقی برخی از این اشعار هستند. کارکردهای آنها متفاوت و سازنده زندگی است. دو گروه کشاورز و دامدار فعال‌ترین گروه‌ها در جامعه روستایی‌اند؛ که مناسبات انسانی آنان در جهت رفع نیازها است. مردم در آینه اشعار کار برای رفع نیازهای خود همدل و هم صدا ظاهر می‌شوند، شادی و سوگ آنها عملی گروهی است و در عرصه عمومی جامعه اجرا می‌شود. گونه‌های بومی سروده مانند: شعر سرور، سوگ و اشعار کار بیشتر در عرصه عمومی جامعه نمایان می‌شوند؛ در حالی که گونه لالایی و اشعار تغزلی کمتر وارد عرصه عمومی جامعه می‌شود و بیشتر واگویی‌های تنهایی‌اند؛ در میان گونه‌های ادبی اشعار نیایش و سرگرمی نقش خاصی بر عهده زن نیست. ویژگی‌های نظام خانواده‌های قبیله‌ای شامل یکتا همسری، پدر سالارانه و چند همسری در اشعار بازتاب دارد. نقش‌های مهم و قابل توجه زنان در پنج کارکرد اصلی قابل طبقه بندی است: شاعر- آوازخوان، خلاق- آفرینشگر صنایع دستی، رقاص، کارگر و ابژه‌ی عشقی-جنسی. شاعر با فرایند ذهنی خود، میانجی و پیوند دهنده انسان، فعالیت‌های انسان و محیط اجتماع است.

### حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

### مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی: احمد پیروزی، نجمه دری، حسن ذوالفقاری  
نظارت و نگارش نهایی: احمد پیروزی، نجمه دری، حسن ذوالفقاری

### تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است

<sup>۴</sup> gimenez

<sup>۵</sup> philippine

<sup>۶</sup> آنچه مشاهده می‌گردد.

یوسه یوسه، سَوَز قَد بَسَه، نَبوی خَسَه / مو نیبیم، شِرپی دَس<sup>۱</sup>  
سبزینۀ قد بسته (استعاره‌ای است از زن) خسته نباشی / صدای  
دست‌هایتان به نشانه شادی به گوشم نمی‌رسد.

داسکَم ماهی، مُسَش زنگله زرد / موی کنم داس و درین پشت تو کنه  
درد

داس کوچک من شبیه به ماه است، دست‌های زرد رنگ / من در حال  
بریدن ساقه‌های غله هستم، کمر تو درد می‌کند!

معشوق و عاشق از هم دور و هر دو در حال برداشت گندم هستند.

ث. خانه‌دار: قافله حاجی تجار، ره دیر دل‌دار / ای داییم خوشگله،

### مو حونه‌ی کنه کار

Qāfelay haji tejār ray dire dalay dār / I  
dāyime xošgele mo honay kene kār

قافله حاجی تجار، به مکان دوری رفته است / مادرم خوشگل است،  
مادرم در خانه کار می‌کند

### زنان در اشعار تغزلی<sup>۲</sup>: رنه دکارت<sup>۳</sup> در قرن ۱۷ معتقد بود که زیبا

را نمی‌توان به شیوه عقلانی تعریف و تبیین کرد. او در نامه‌ای به پدر  
مرسن می‌گوید «... می‌توانم بگویم که معیار مشخصی برای سنجش  
زیبا و مطبوع وجود ندارد» (ژیمز، ۱۳۹۷: ۴۵-۵۰). اما فلیپین<sup>۵</sup> از دیگر  
عقل‌گرایان قرن ۱۷ معتقد است که: «زیبایی از تناسب‌ها و تقارن اجزاء  
جسمانی و مادی زاده می‌شود» (همان). از دیگر موضوعاتی که مربوط  
زن است، قرار گرفتن او در جایگاه ابژه<sup>۶</sup> است. اشعار تغزلی نشان‌دهنده  
خواست‌ها و تمایلات جنسی مرد و زن و هم نشانه عشق‌ورزی آنان  
است. در این اشعار آزادی جنسی به سود مردان است، و در صورت عبور  
زن از تابوهای معین شده توسط قبیله، با مجازاتی سخت مانند: طرد  
شدن از قبیله، قتل، زندگی در انزوا و محروم شدن از منابع مادی و  
گاهی خودسوزی مواجه خواهد شد.

آو پوتو رنگنی من دکه‌ی دوتا مورد / دُزرن آوی و رُفت گَر گردن خورد  
āv pūtū rengani mendekay detā mūrd /  
doraron āvi va roft gare garden xord

آب از چشمه بین دو درخت مورد سرازیر شده است / دخترها در حال

پر کردن کوزه‌های آب هستند و من در حال نگاه کردن.

در بیت بالا دختر بر روی چشمه آب توسط مرد جوان نظاره می‌شود.

### نتیجه‌گیری

یکی از ویژگی‌های رئالیسم ادبی نشان دادن روابط انسان بود؛  
بومی سروده‌ها روابط انسان و محیط، انسان با انسان و انسان با اجتماع  
را بیان می‌کنند، پس بومی سروده‌ها یکی از شاخه‌های اصلی رئالیسم  
در ادبیات ایران است. اگر به پرسش مطرح شده در ارتباط ادبیات و  
جامعه‌شناسی رجوع کنیم که فرهنگ عامه را چه کسی تعیین می‌کند و  
چه ارتباطی با ایدئولوژی مسلط دارد؟ می‌توان به پاسخی رسید که با

<sup>۱</sup> راوی: ملا جمشید تیرزه، دهدشت، طایفه تامرادی، ۸۰ سال، شاهنامه  
خوان.

<sup>۲</sup> تعداد ابیات: ۶۲ بیت.

<sup>۳</sup> Rene descartes

## References

1. Anjavi Shirazi, Abolghasem. (1992). Passage and Theory in People's Culture. Tehran: Spark publishing. (Persian)
2. Arianpour, Yahya. (1995). From Saba to Nima. Tehran: Zavvar publishing. (Persian)
3. Barry, Richards. (2003). Psychoanalysis of Popular Culture. Hosin Payandeh. Tehran: Tarhe no publishing. (Persian).
4. Bates, Daniel plog Fred. (2013). Cultural Anthropology. Mohsen Salasi. Tehran: Elmi publishing. (Persian).
5. Bayat, Hosin. (2011). Storytelling Fluid Flow of Mind. Tehran: Elmi and Farhangi publishing. (Persian).
6. Dolatabadi, Mahmood. (2004). Baluch Meeting. Tehran: Negah publishing. (Persian)
7. Engels, Fredrick (2006) Origin of family, Private Property and Government. Tranclate: Khosro Parsa, Tehran: Digar. (Persian)
8. Goldman, Lucian. (1997). Society, Culture, Literature. Mohammadjafar Puyandeh. Tehran: Cheshmeh publishing. (Persian).
9. Grant, Damian. (1997). Realism. Hasan Afshar. Tehran: Markaz publishing. (Persian).
10. Hedayat, Sadegh. (1965). Scattered Collection of Posts. Tehran: Amirkabir publishing. (Persian)
11. Jafari Ghanavati, Mohamad. (2015). An Introduction to Iranian Folklore. Tehran: Jami publishing. (Persian)
12. Jimenez, Mark. (2018). What is Aesthetics?. Mohamadreza Abolghasemi. Tehran: Mahi publishing. (Persian)
13. Lukacs, Georg. (1994). Research in European Realism. Akbar Afsari. Tehran: Elmi va Farhangi publishing. (Persian).
14. Lukacs, George. (1998). History and Class Consciousness. Mohammadjafar Puyandeh. Tehran: Tajrobeh publishing. (Persian)
15. Pedram, Masood. (2009). General Sepehr: Another Narrative of Politics, Theories of Arendt and Haber Moss. Tehran: Yadavaran publishing. (Persian)
16. Rastegare Fasayi, Mansoor. (1994). Types of Persian Poetry. Shiraz: Navid publishing. (Persian)
17. Ruholamini, Mahmood. (1978). Fundamentals of Anthropology. Tehran: Zaman publishing. (Persian).
18. Storey, John. (2016). Cultural Theory and Popular Culture. Tehran: Agah publishing. (Persian)
19. Seyf, Ahmad (2001) The issue of Ownership of Capital Accumulation in Iran. Tehran: Resanrsh. (Persian)
20. Tamimdari, Ahmad. (2011). Popular Culture. Tehran: Hamgameh publishin. (Persian)
21. Yarshater, Ehsan et al. (2014). History of Persian Literature, Oral Literature, Persian Languages. Volume 18. Tehran: Sokhan publishing. (Persian).
22. Zolfaghari, Hasan. (2015). Public Language and Literature in Iran. Tehran: Samt. (Persian).
23. Charmchiyan Langrudi, Mahdi (2014) & Amirhosin Alibeygi, Investigating the Factors Affecting Rural Empowerment and Psychology, Quarterly Journal of Women and Society, Vol:4, No: 13, Spring, 165-195. (Persian) <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=213850>
24. Fazeli, Nematollah. (1997). A Review of the Course of Anthropology in Iran. Quarterly Journal of Social Sciences, University of Allameh. No:9. Fall. 117-142. <https://civilica.com/doc/684034/>
25. Jamalanzadeh, Borzoo. Mahmud Rezayi Dasht Arzhane. (2016). The Theme of Barzgari Songs in Kohkiluyeh and Buyer ahmad

- Province. Quarterly Journal of Public Culture and Literature, No:16, 66-87.  
<http://cfl.modares.ac.ir/article-11-8754-fa.html>
26. Kamaladini, Mohammadbagher (2014) & Anahita Moaveni, Poems of Work in Kohkiluyeh, Quarterly Journal of Public Culture and Literature, No:5, 29-49.  
<http://cfl.modares.ac.ir/article-11-2991-fa.html>
27. Moslemi, Arash & MozalFarodin Shahbazi. (2014). Anthropological Analysis of the manifestations of Popular Culture in Heydarbaba salam. Sociological Studies. V,6. No:22. Spring. 61-77.  
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=279749>
28. Nazari, Jalil and Mahintaj Sadeghnia. (2015). The Boyer-Ahmadi Woman's image in the Shade of Local Literature. Quarterly Journal of Iranian Literature and Local Languages. Vo:1.No:1. Spring. 104-122.
29. Shahvandi, Alireza (2017) & sayed Mojtaba Taghvanasab, Investigating the Factors Related to Woman's Social Identity, Case Study of Women in the Central Part of Pasargad City, Quarterly Journal of Women and Society, Vol:8, No:32, Winter, 165-184.  
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=322055>
30. Vali, Abbas (1996) *Contradiction of The Concept of Asian Production Method*, Translate: Parviz Sedaghat, Journal of Political-Economic information, No: 111-112, 180-197 (Persian)
31. Yadollahi Ahangar, Jamshid (2013) & Samad Sabbagh, Sociological Study of the Novel Women Without Men By Shahrnush Parsipur, Journal of Sociological Studies. Vol:25. Winter, 59-76.  
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=279987>
32. Piruznia, Ahmad (2020). Collecting, Classification and Analysis of Local Poems in Kohkiluyeh Tribes and Nomads. M.S Thesis. Unpublished.
- Tarbiat modares University. (Persian).
33. Ghobadi, Hosinali (2005), Analysis of Soovashon's Themes in Terms of Literary Schools and Social Discourses. Conference of Persian Language and Literature Research, <https://civilica.com/doc/315567/>
34. Hashemi, Hemmat (2019), Research in Kohkiluyeh, Buyer Ahmad Music with Emphasis on Work Songs in Dena City. (Local Investigation)
35. Khani, Maryam. (2014). Sociology of Public Poetry in Poems of Qaisar Aminpour. National Conference on Sociology. <https://civilica.com/doc/348936>
36. Vahabzadeh, Rahmat. (2018). The Place of Woman in Iranian Persian Literature. Conference on Educational Sciences. [www.elmnet.ir](http://www.elmnet.ir)